

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Marek Michalak

Warszawa, 26 maja 2011 roku

ZSR/500/7/2011/MS

Szanowny Pan
Krzysztof Kwiatkowski
Minister Sprawiedliwości

Szanowny Panie Ministrze,

w ubiegłym roku przeprowadziłem szereg kontroli w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, w wyniku których uwidocznił się problem związany z nadużywaniem umieszczania nieletnich w oddzielnym pomieszczeniu mieszkalnym lub izbie przejściowej, przewidzianym przez § 25 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 roku w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. Nr 124 poz 1359, ze zm.).

Z treści cytowanego paragrafu wynika, iż jeżeli wystąpi zagrożenie bezpieczeństwa i porządku w zakładzie, dyrektor zakładu może na czas określony podjąć następujące czynności: zamykać pomieszczenie, w którym wychowankowie przebywają, uczą się lub pracują, zwiększyć liczbę pracowników prowadzących zajęcia zespołowe, wstrzymać lub ograniczyć zajęcia zespołowe, umieścić nieletniego w oddzielnym pomieszczeniu mieszkalnym lub izbie przejściowej.

Moje zastrzeżenia budzi nagminnie stosowana praktyka umieszczania nieletnich w izbach przejściowych lub pomieszczeniach mieszkalnych będących, co ujawniły wyżej wspomniane kontrole, miejscami izolacji.

W większości kontrolowanych placówek pomieszczenia takie, nie odpowiadają warunkom wskazanym w § 44 ust. 4 cytowanego rozporządzenia. Mogą być one jedynie wykorzystane jako izby izolacyjne, w których można umieścić wychowanka w ściśle

określonych w ustawie przypadkach i to tylko na czas nie dłuższy niż 48 godzin. W moim przekonaniu, na represyjny charakter omawianych pomieszczeń wpływają takie elementy jak: często występujący brak bezpośredniego dostępu do sanitariatów, wyłączenie z zajęć szkolnych oraz stosowanie zakazu siadania i leżenia w ciągu dnia na łózkach. Ponadto umieszczenie nieletnich w tego rodzaju pomieszczeniach musi być wsparte intensywnymi oddziaływaniami ze strony kadry zakładu. Tymczasem przeprowadzone kontrole pokazały braki w zakresie tychże działań, co przyczyniało się nie tylko do zachwiania równowagi psychicznej nieletnich, ale miało też negatywny wpływ na ich zdrowie.

W świetle tych obserwacji, wskazywane zamknięcie w odosobnieniu należy traktować jako naruszanie postanowień Konwencji o Prawach Dziecka (Dz. U. z 1991 Nr 120 poz.526), której artykuł 37 stanowi, iż „*Państwa – Strony zapewniają, aby żadne dziecko nie podlegało torturowaniu bądź okrutnemu, niehumanicznemu czy poniżającemu traktowaniu lub karaniu*”. Wyżej wymieniony przepis znalazł rozwinięcie w wydanych Rezolucją Zgromadzenia Ogólnego 45/113 Regulach Narodów Zjednoczonych dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności. Zgodnie z jej artykułem 67 „*wszelkie środki dyscyplinarne polegające na okrutnym niehumanicznym lub poniżającym traktowaniu, w tym kary cielesne, umieszczenie w celi pozbawionej światła, przetrzymywanie w izolatce, albo jakiegokolwiek inne karcenie mogące powodować zagrożenie dla fizycznego i psychicznego zdrowia nieletniego, powinny być bezwzględnie zabronione (...)*”.

Ponadto należy wskazać, iż reżim panujący w omawianych pomieszczeniach powoduje, że czas stosowania umieszczenia nieletnich powinien być oznaczony i ograniczony okresem występowania zagrożenia lub porządku w zakładzie, a więc zawężony do niezbędnego minimum.

Wspomniane wyżej kontrole jednoznacznie wskazały, że dzieje się z goła odmiennie. Brak sprecyzowania w przedmiotowym rozporządzeniu maksymalnego okresu, na który może zostać umieszczony nieletni, doprowadził do licznych nieprawidłowości ze strony kadry zakładów. Z poczynionych ustaleń wynika, iż pojawiały się przypadki umieszczania nieletnich na okres przekraczający nawet 5 miesięcy. Wykorzystując swoje uprawnienia, dyrektorzy zakładów zakreślali z góry trzymiesięczne terminy pobytu podopiecznych w omawianych pomieszczeniach, co ewidentnie nie służyło wyłącznie eliminacji zagrożenia bezpieczeństwa i porządku. W takich przypadkach trudno też zakładać, że podejmowane w tym czasie przez kadre wysiłki pedagogiczne i terapeutyczne będą dążyły do jak najszybszego uzyskania zamierzonego efektu resocjalizacyjnego.

Wskazywane praktyki pokazują, iż umieszczenie w izbie przejściowej lub oddzielnym pomieszczeniu mieszkalnym jest środkiem służącym ukaraniu czy zdyscyplinowaniu nieletnich, a nie rzeczywistym środkiem mającym na celu eliminację zagrożenia bezpieczeństwa i porządku, a szeroko rozumiana resocjalizacja nie jest traktowana priorytetowo.

Na podstawie art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 roku o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. Nr 6 poz. 69 z późn. zm.), zwracam się do Pana Ministra z prośbą o wzmożenie nadzoru nad dostosowaniem wskazanych pomieszczeń do standardów określonych w § 44 ust. 4, a także o podjęcie działań legislacyjnych, mających na celu doprecyzowanie § 25 ust. 1 omawianego rozporządzenia, poprzez określenie maksymalnego czasu, na jaki nieletni może zostać umieszczony w izbie przejściowej lub oddzielnym pomieszczeniu. Właściwym wydaje się termin 7 dni, z możliwością jego przedłużenie, nie dłużej jednak niż 14 dni, z zastrzeżeniem w takim przypadku warunku zasięgnięcia opinii psychologiczno-psychiatrycznej.

Z wyrazami szacunku
Marek Szubel

Warszawa, dnia 21.06. 2011 r.

Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo Sprawiedliwości

Sekretarz Stanu

DWOiP-III-072-8/11/4

dot. ZSR/500/7/2011/MS

Pan
Marek Michalak
Rzecznik Praw Dziecka

Szanowny Panie Rzeczniku.

W odpowiedzi na pismo z dnia 26 maja 2011 roku, w którym zasygnalizowany został problem związany z nadużywaniem umieszczenia nieletnich w oddzielnym pomieszczeniu mieszkalnym lub izbie przejściowej, uprzejmie przedstawiam następujące stanowisko.

Przestrzeganie praw nieletnich umieszczonych w zakładach poprawczych, ich pobyt oraz warunki w jakich przebywają, podlegają nadzorowi sędziego rodzinnego (art. 77 u.p.n.) oraz Ministra Sprawiedliwości w oparciu o jego rozporządzenie z dnia 17 października 2001 roku w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. z 2001r. Nr 124, poz. 1359 z późn. zm.), wydane na podstawie delegacji zawartej w art. 95 u.p.n.

Problematyka umieszczeń nieletnich w izbach przejściowych pozostaje nadto w stałym zainteresowaniu Departamentu Wykonania Orzeczeń i Probacji Ministerstwa Sprawiedliwości, a przejawem tego zainteresowania były m.in. liczne czynności nadzorczych obejmujące tę problematykę, które przeprowadzono w latach 2008-2010. W trakcie tych czynności kontrolnych stwierdzono uchybienia, jednakże ostatecznie doprowadzono do precyzyjnego i restrykcyjnego stosowania umieszczeń w izbach przejściowych lub oddzielnym pomieszczeniu mieszkalnym, każdorazowo żądając intensywnego wsparcia kadry w stosunku do nieletnich w nich umieszczonych.

Ministerstwo Sprawiedliwości podziela pogląd, że czas stosowania umieszczenia nieletnich w izbach przejściowych powinien być oznaczony i ograniczony do niezbędnego minimum. Jednakże należy mieć na uwadze, że w przypadku umieszczenia nieletniego w izbie na podstawie § 25 w.w. rozporządzenia, nie ma możliwości dokonania *a priori* precyzyjnej oceny co do

czasu, w jakim mogą ustąpić przesłanki do jego stosowania. Ustalenie sztywnych ram czasowych w tym specyficznym przypadku mogłoby doprowadzić do sytuacji, w której wychowanek jest zwolniony z izby przejściowej, mimo, że nie ustąpiły przesłanki uzasadniające umieszczenie w izbie. To z kolei może stwarzać niebezpieczeństwo dla pozostałych wychowanków lub personelu placówki.

W tym miejscu podkreślić należy, że umieszczenie nieletniego w izbie przejściowej, mimo izolacyjnego charakteru, nie stanowi środka przymusu bezpośredniego ani środka dyscyplinarnego. Umieszczenie nieletniego ma na celu eliminowanie przyczyny spowodowania przez wychowanka zagrożenia bezpieczeństwa i porządku w stosunku do jego osoby, innych wychowanków oraz pracowników zakładu.

Wychowanek umieszczony w izbie przejściowej ze względu na utrzymanie bezpieczeństwa i porządku w zakładzie lub zapobieganie agresji, ma zorganizowane indywidualne zajęcia dydaktyczne przez nauczyciela oraz podlega wzmożonym oddziaływaniom wychowawczym i terapeutycznym pedagoga i psychologa z zespołu diagnostyczno-korekcyjnego, których celem jest ustalenie przyczyn nieregularnego zachowania nieletniego oraz podjęcie działań zmierzających do zmiany jego zachowania.

W przypadku nowoprzyjętego wychowanka działania zespołu koncentrują się natomiast na sporządzeniu diagnozy psychologiczno-pedagogicznej i określeniu wskazań do indywidualnego planu resocjalizacji.

Zgodnie z procedurami tworzonymi w zakładach poprawczych, każde ewentualne umieszczenie wychowanka w izbie przejściowej powinno być zaopiniowane niezwłocznie po wystąpieniu przyczyny określonej w § 25. Opinia wydawana jest przez członka zespołu diagnostycznego lub diagnostyczno-korekcyjnego, zaś w sytuacji wystąpienia takiego zdarzenia w porze nocnej, opinię powinien wydać wezwany członek zespołu kierowniczego placówki, aby wyeliminować podejrzenia o podejmowanie decyzji pod wpływem emocji.

W ramach nadzoru prowadzonego przez wizytatorów Ministerstwa Sprawiedliwości oraz wizytatorów Okręgowych Zespołów Nadzoru Pedagogicznego nie stwierdzono, aby dyrektorzy zakładów poprawczych nagminnie stosowali umieszczenie wychowanka w izbie przejściowej. Z uwagi na niewskazanie przez Pana Rzecznika konkretnych placówek, w których miało dojść do nadużyć, nie mogę odnieść się szczegółowo do tego zarzutu. Z ustaleń Ministerstwa Sprawiedliwości wynika, że tego typu praktyki występowały sporadycznie, a podejmowane przez Ministerstwo Sprawiedliwości czynności nadzorcze doprowadzały do ich ujawnienia

i wyeliminowania. Bieżące kontrole Okręgowych Zespołów Nadzoru Pedagogicznego potwierdzają natomiast, że umieszczenie nieletniego w izbie w oparciu o treść § 44 ust. 2 rozporządzenia, nie przekracza określonych w tym przepisie 14 dni.

Pragnę zauważyć, że w zakładach poprawczych umieszczani są nieletni, którzy popełnili czyny karalne będące przestępstwem, są wysoce zdemoralizowani, a stosowane dotychczas wobec nich środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokowały ich resocjalizacji. Do placówek tych trafiają zatem nieletni specyficzni, często z bardzo złymi doświadczeniami z przeszłości, z licznymi deficytami, niedostosowani społecznie. Część z nich identyfikuje się z podkulturą przestępczą. Pracownicy zakładów poprawczych z dużym zaangażowaniem pracują z nieletnimi, lecz wyniki tej pracy zależą również od postawy nieletniego i chęci podjęcia przez niego wysiłku zmiany swojego zachowania. W tym kontekście stwierdzenie, iż szeroko rozumiana resocjalizacja w zakładach poprawczych nie jest traktowana priorytetowo, uznać należałoby za nietrafne.

W odniesieniu do zarzutu braku odpowiednich warunków w izbach przejściowych, uprzejmie informuję, że Ministerstwo Sprawiedliwości, w ramach dostępnych środków budżetowych, na bieżąco poprawia standard tych izb.

Stosowanie przez dyrektorów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 roku w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich, w tym również § 25, jest na bieżąco monitorowane przez Departament Wykonania Orzeczeń i Probacji w Ministerstwie Sprawiedliwości. Problemy z tym związane będą przedmiotem szerokiej dyskusji sędziów, wizytatorów oraz dyrektorów zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich, po zapoznaniu się przez nich z wynikami pracy nadzorczej. Ich wnioski i opinie będą w przyszłości podstawą do podjęcia przez Departament prac zmierzających do nowelizacji wyżej wymienionego rozporządzenia.

2 pozostawienie

SEKRETARZ STANU
w Ministerstwie Sprawiedliwości
Stanisław Chmielewski
Stanisław Chmielewski